

A katonák erkölcsi-psychológiai felkészítésének néhány orvosi vonatkozású kérdése

(Fordította: Dr. Birkás János o. őrnagy)

Korszerű háború viszonyai között igen komoly jelentősége van a katonák erkölcsi-politikai, psychológia felkészítésének mind elméleti, mind gyakorlati szempontból. Ez a nevelés és felkészítés egységes, folyamatos tevékenység a Szovjetunió Fegyveres Erőinél, mely egyben magas fokú lélektani felkészítést jelent bonyolult körülmények között is sikeresen megvívandó harci feladatok teljesítésére.

Az erkölcsi-politikai, psychológiai felkészítés lényege és az ebből adódó feladatok Lenin eszméiből fogantak, azokból, amelyek döntő fontosságot tulajdonítanak a harcos erkölcsi állapotának, szilárdságának, amely meghatározó jellegű az ember és a technika — a harcos és a haditechnika — egymáshoz való viszonyában. A psychológiai felkészítés alapjait a lenini eszmék képezik. Ezen eszmék birtokában képesek a katonák megsemmisítő győzelmet aratni bármilyen ellenség fölött. Az erre való felkészítés különös jelentőséggel bír, de a katonák részéről is különleges hozzáállást követel. V. I. Lenin ezt mondja ezzel kapcsolatban: „A harc elcsendesedésével a veszélyek nem szűnnek meg. A háborúban nincs egyetlen pillanat sem, amikor veszélyek ne leselkednének ránk”.

A katonák psychológiai felkészítése a kiképzés minden fázisában szükséges, legyen az harcászati kiképzés, szakharcászati kiképzés, vagy a technikával történő megismertetés. Ennek alapját képezi a katonák politikai, ideológiai fejlettsége, a hazához, a párthoz és a néphez való viszonya, tántoríthatatlan hűsége.

A korszerű háború viszonyai között alkalmazásra kerülő modern fegyverek honvédtől és tisztől egyaránt a legnagyobb fegyelmettséget, hősiességet, férfias keménységet, haláltmegvető bátorságot követelnek. Ez érthető is, hiszen az eddigi háborúkban a harcosok életére, harcképességére a veszélyt — bár ez sok esetben nagyon nagy volt — a hagyományos fegyverek (lőfegyverek, aknák, robbanó bombák stb.) jelentették. A jövő háborújában a tömegpusztító fegyverek alkalmazása a sérülések mennyiségi és minőségi változását eredményezik. Ezeknek a fegyvereknek a hatásai nemcsak traumás sérüléseket okozhatnak, hanem az idegrendszert, a harcosok lelkiállapotát, sőt morálját is befolyásolják. Növelik a félelemérzetet, csökkenthetik a bátorságot, az egyéni, sőt a kollektív harcképességet. Ezek a káros hatások végső fokon döntő befolyással lehetnek a

harc feladatok végrehajtására is. Várhatóan nagyon sokan lesznek, akik a tömegpusztító fegyvertől való félelmükben pánikba esnek, megijednek az esetleges súlyos sérülésektől, betegségektől, a radioaktív szennyeződéستől.

A korszerű háború jellege és tulajdonságai meghatározzák a pszichológiai felkészítés irányát és tartalmát. Mindenekelőtt ez a felkészítés a harcosok pszichéjére kell irányuljon, hogy azok bármilyen háborús megpróbáltatásokat kibírjanak, hogy képesek legyenek elviselni a legnagyobb erkölcsi és fizikai megterhelést is.

A személyi állomány pszichológiai felkészítése a katonai kiképzés egyik igen fontos része. 1972 áprilisában a Szovjetunió honvédelmi minisztere A. A. Grecskó a Szovjetunió Fegyveres Erői Egészségügyi Szolgálatának aktíva értekezletén a következőket mondta: „Az erkölcsi-pszichológiai kiképzés, a politikai és harci kiképzéssel szoros összefüggésben a harcosokban ki kell alakítani olyan jellemvonásokat, amelyek a harcban feltétlenül szükségesek a győzelem kivívására. Ezek közül a legfontosabbak: a férfiasság, a bátorság, az önfeláldozóképesség, erkölcsi-lelki szilárdság, helyzetfelismerés stb. Az ilyen és ehhez hasonló tulajdonságok harcosokban való kialakításában, elmélyítésében a tisztii állomány igen komoly segítséget kap az orvostudománytól, a honvédorvosoktól. Tudományos alapossággal kidolgozott elméleti és gyakorlati módszerekkel arra kell törekedni, hogy állandóan emelkedjék a személyi állomány erkölcsi-pszichológiai felkészítésének színvonala”.

A fent idézettekkel az olvasók figyelmét arra szeretnénk ráirányítani, hogy a katonák erkölcsi-pszichikai felkészítésének kiképzésének vannak orvosi vonatkozásai is, amelyek megkövetelik a katonáorvosok részvételét a katonák nevelésében, kiképzésében. Az utóbbi években a már említett tanácskozás hatására és irányelvei alapján a katonai körzetekben, a csapatoknál és a flottánál folyamatosan térhódít ez a tevékenység. A katonáorvosok a parancsnokokkal és politikai munkásokkal együtt résztvesznek a harcosok beosztásokba történő kiválogatásában, ahol a rátermettség, a szakmai ismeretek mellett döntően figyelembe veszik az egyén lelkiállapotát, lelki tulajdonságait is. Kidolgozzák azokat a módszereket, amelyekkel növelhetik a harcosok fizikai és lelki állóképességét, amelyekkel könnyebbé teszik a nehéz katonáélet, a kiképzés elviselését. A katonáorvosok lélektani és élettani módszerek segítségével kidolgozzák a Szovjetunió Fegyveres Erői különböző beosztásai ellátására azokat a követelményeket, amelyeket az egyes beosztások feltöltésénél a jelölttel szemben támasztani kell. Ezen szempontok alapján, a harcos pszichikai adottságai, tulajdonságai szem előtt tartásával történik pl. a rádiósok, gépkocsivezetők, felderítők, lokátorkezelők stb. kiválasztása. A katonáorvosok kutatják, hogy a katonát ért külső behatások, maga a katonai szolgálat milyen hatással van, vagy milyen változást idézhet elő a harcos pszichéjében. Ezek esetleges károsító hatásainak a kiküszöbölésére a fiatal katonák, újoncok esetében különös gondot kell fordítani már a kiképzés beindításakor. A beosztás helyes megválasztása, a katonával szemben támasztott — szinte testreszabott — követelmények, a kellő pszichikai felkészítés, erősíti a harcos egészségi állapotát, megkönnyíti a katonáélethez történő adaptációt. Az állandó orvosi felügyelet pedig lehetővé teszi azon

katonák kiválogatását, akik nem tudnak megfelelően alkalmazkodni a kezdeti nehézségekhez, így a különböző típusú neurótikusok, psychés sérültek kiválasztását és időben történő gyógykezelését.

Az egészségügyi szolgálatnak azon helyes törekvését, hogy kidolgozza és felhasználja az erkölcsi-psychológiai nevelés elméleti és gyakorlati kérdéseit a parancsnokok és pártmunkások alapvető fontosságúnak tartják és kellően értékelik. Tudományos konferenciák egész során foglalkoztak ezekkel a kérdésekkel és számos előadás hangzott el ezzel kapcsolatban. Néhány ezek közül: „Az erkölcsi-psychológiai kiképzés fontossága korszerű háború viszonyai között”, „Az orvos, a parancsnok és a politikai munkások együttműködése a harcosok psychológiai nevelésében”, „Az idegrendszeri tevékenység és a lélektan”, „Érzelem és akarat” stb. Az egyik ilyen tudományos konferenciát pedig teljes egészében a katonák psychológiai vizsgálatának szentelték.

Az egyik helyőrségben igen komoly eredményeket értek el a harcosok erkölcsi-psychológiai felkészítése, kiképzése területén. Az egység egészségügyi szolgálatának és az illetékes honvédkórház parancsnokának közös terve alapján előadásokat tartottak a következő címeikkel: „Az erkölcsi-politikai és psychológiai kiképzés fontosságának lenini elmélete és annak értelmezése korszerű háború viszonyai között a Szovjetunió Kommunista Pártja Központi Bizottságának irányelvei alapján”. „A harcokosító katona fizikai megterhelése”. „A hősiességre, bátorságra nevelés módszertana”. „A harcokosi személyzet psychofiziológiai felkészítésének kérdései, a kiválogatás psychológiai szempontjai”, „Az edzés és a nevelés szerepe az állhatatosság, a kitartás jellemvonások erősítéséhez”, „Az önuralomról” stb. Ezekben az előadásokban, továbbképzéseken nagy lelkesedéssel vesznek részt az egészségügyi szolgálat beosztottjai.

A psychofiziológia, a mentálhigiéne és a psychoprofilaxis kérdéseiben már több év óta komoly tudományos eredményeket értek el elsősorban a rakéta csapatoknál, a légierőnél, a légelhárításnál. Ezeket felhasználják a modern harci technikával foglalkozó katonák kiképzésében. Attól függően, hogy melyik katona milyen mértékben és milyen modern haditechnikai eszközzel kerül kapcsolatba, a katonai kiképzés során alkalmaznak a különböző psychológiai módszereket, amelyeknek célja az akarat-erő fokozása, az operatív gondolkodásmód kifejlesztése, a felfogóképesség csiszolása, a fizikai állapot erősítése, az idegrendszer edzése, a látó és hallószerv analízáló képességének tudatosítása.

Ebben az aktív munkában résztvesz a Fegyveres Erők egészségügyi szolgálatának teljes személyi állománya, a Kirov Katonaorvosi Akadémia és egy sor más intézet. A tudomány és kutatásban feltárt eredményeket időszakonként konferenciákon megvitatják és ezt az anyagot valamennyi katonaoorvoshoz eljuttatják.

A fentiekben felsorolt példából jóllehet nem keveset találunk, azonban távolról sem mondhatjuk, hogy valamennyi csapatorvos, egészségügyi intézmény kellő hozzáállást és aktivitást mutat az említett kérdések tanulmányozásához. Elég ritkán találkoznak ideggyógyászok, elmeorvosok és psychológusok, hogy megvitatassák ezeket a kérdéseket, pedig a személyi állomány érdeke nagyon sok esetben megkívánná ezt.

Természetesen nem mondhatjuk azt, hogy a csapat orvosok nem tanúsítanak kellő érdeklődést, nem foglalkoznának behatóan a pszichológiai nevelés kérdéseivel; a baj inkább az egészségügyi intézményeknél keresendő, ahol gyakran elhanyagolják ezeket az igen lényeges tennivalókat és nem oktatják megfelelően a fiatal csapat orvosokat. Néhány, területileg illetékes katonakórház ideg- és elmegyógyász szakorvosai kevés figyelmet fordítanak a csapatokra, és a szakmájukban szerzett gazdag tapasztalatokat nem használják fel a katonák pszichikai nevelésében. A csapat orvosoknál pedig hiányzik a kellő tapasztalat, a módszertani útmutatók és sok esetben a kellő szakirodalom sem áll rendelkezésükre.

A pszichológiai kérdéseket az egészségügyi kiképzés során is meg kell tárgyalni. Különös jelentősége van ennek az ön- és kölcsönös segélynyújtás oktatásában. A csapatoknál jelenleg az egészségügyi kiképzéshez minden feltétel adva van; ritka kivételektől eltekintve egészségügyi kabinetekben történik az oktatás, amelyben szemléltető eszközök, tablók, makettek és az elsősegélynyújtáshoz szükséges anyagok (kötszerek, rögzítőeszközök stb.) teszik gyakorlatiassá a kiképzést. Gyakorlás céljára elegendő mennyiségű egyéni sebkötöző csomag, személyi vegyvédelmi csomag, önampulla áll rendelkezésre. Így lehetővé válik, hogy a katonák elsajátítsák az ön- és kölcsönös segélynyújtás szabályait. A tanteremben szerzett tudást ki kell egészíteni a gyakorlatokon, szabadtéri foglalkozásokon, amikor az igazi harci helyzetnek megfelelő szituációt létrehozva kell a katonákkal gyakoroltatni az elsősegélynyújtás különböző változatait. Csak az ilyen biztos tudás adja meg a katonának azt az önbizalmat, azt a határozottságot, hogy helytálljon a legváratlanabb esetekben is; alkalmazni tudja a jól begyakorolt fogásokat. Sajnos nem mondhatjuk még el, hogy a kiképzés mindenütt ilyen színvonalú.

Az ön- és kölcsönös segélynyújtásban való jártasságot többféleképpen lehet a katonákkal elsajátíttatni. Véleményünk szerint eredményesen lehet gyakorolni úgynevezett imitációs sérülések ellátásával, pl. égéseket, különféle végtag-töréseket és más típusú sérüléseket is. Az ellátáshoz felhasználhatunk rendszeresített és szükségeszközöket, az imitáláshoz pedig mulzásokat, fantomokat. Az így szerzett tapasztalatokról számolt be J. M. Dadalov orvos vezérőrnagy: „Az imitált sérülések ellátása, mint az egészségügyi kiképzés fontos eleme” c. cikkében.

Az egészségügyi, a pszichológiai kiképzés során a katonákat arra kell oktatni, hogy jól és időben hajtsák végre az ön- és kölcsönös segélyt, amelynek korszerű háború viszonyai között különösen nagy jelentősége van a sérült további sorsát illetően. Készítsük fel a katonákat, hogy ne riadjanak meg a sérülések megpillantásakor, ne féljenek a vértől, a tört csontoktól, a görcsös állapottól. Jól ismert, hogy háborúban semmi sem riasztja, félemlíti meg jobban a harcost, mint a váratlan, esetleg elborzasztó esetek, látványok, vagy az ellenség által alkalmazott, de eddig nem ismert harceszközök. Ezért a katonák egészségügyi kiképzésében jelentős helyet kell elfoglaljon annak a tudatosítása, hogy ők rendelkeznek azokkal az egyéni védőeszközökkel, az egészségügyi szolgálattal pedig azokkal a kollektív védőeszközökkel, amelyeket eredményesen lehet alkalmazni az ellenség által használt tömegpusztító fegyverek esetén, sebesülés esetén pedig bizton számíthat az egészségügyi szolgálatra. Ezeknek eredménye-

ként helyreállítják harci és munkaképességüket és ismét harcolhatnak az ellenség ellen a végső győzelemig. Amennyiben a harcosok tudatában vannak saját és bajtársaik stabil elsősegélynyújtási ismereteinek és maguk mögött érzik az egészségügyi szolgálat biztos segíteni tudását, emelkedni fog lelki szilárdságuk, a győzelemben vetett hitük, egyszóval harc-képességük.

Ebben a cikkben csupán felvetünk néhány, a katonák pszichológiai nevelésével kapcsolatos kérdést azzal a reménnyel, hogy a jövőben elmélyül az ezekkel való tudományos foglalkozás; elméleti megalapozottság után módszertani útmutatók kerülnek kidolgozásra, amelyek alapján a csapatorvosok felhasználják a tudományos eredményeket.

A megvalósulás egyik igen fontos feltétele, hogy a kórházi szakorvosok, ideggyógyászok, elmeorvosok, higiénikusok, egészségügyi szervezők, ki-ki a maga munkaterületének megfelelően, de egységes alapelvek alapján kidolgozzák a pszichológia, a psychohigiéne, a psychoprofilaxis és az erkölcsi-pszichológiai nevelés kérdéseit.

Igen nagy jelentősége van annak, hogy az erkölcsi-pszichológiai felkészítés differenciált legyen; függjön a fegyvernemtől, a szolgálati beosztástól, az alegység, vagy egység várható feladatától, a katonák szak-képzettségétől és még sok minden mástól. Célszerű kidolgozni az egyes katonai beosztások erkölcsi-pszichológiai követelményrendszerét. Így ennek, valamint a katonák egyéni adottságainak ismeretében a megfelelő embert tudjuk a megfelelő beosztásokba helyezni. A későbbiekben pedig állandóan kontrollálni kell a személyi állomány psychofiziológiai állapotát.

Ezen feladatok ellátására a katonáorvosokat természetesen kellően fel kell készíteni. El kell sajátítaniuk a psychofiziológiát az orvosi psychológiát, a psychohigiénét, a psychoprofilaxist és azokat az ismereteket, amelyek szükségesek a katonák erkölcsi-pszichológiai neveléséhez. Ehhez szükséges, hogy a felsőfokú katonai egészségügyi intézmények, a Kirov Katonorvosi Akadémia, az orvosegyetemek katonáorvosi fakultásai és más egészségügyi intézmények tanulmányozzák a fenti tudományágakat. A katonáorvosok részére biztosítani kell megfelelő óraszámot a kiképzéshez, illetve továbbképzéshez, segédleteket, módszertani útmutatókat, irodalmat az önképzéshez stb.

Feltétlenül szükséges, hogy ezeket a nézeteket a csapatoknál és az egészségügyi intézeteknél egyaránt elterjesszük. A csapatorvosokat el kell látni módszertani útmutatókkal, utasításokkal, hogy a személyi állomány körében, a sorállomány és hivatásos állomány soraiban foglalkozzanak a pszichológiai kérdésekkel. Kívánatos ismeretterjesztő brossúrákat, kiadványokat eljuttatni a csapatokhoz, amelyekben differenciáltan, közérthető módon tájékoztatni kell a személyi állományt bizonyos pszichológiai kérdésekről, elsősorban azokról, amelyek segítenek a beosztás, a feladatok maradéktalan ellátásában.

Az egészségügyi személyi állománynak pedig, elsősorban a fiatal csapatorvosoknak tanulmányozni kell az orvosi psychológiát és a társtudományokat. Ezt el kell kezdeni már az egyetemi élet alatt és a későbbiekben egyéni továbbképzés keretében fejleszteni kell ilyen irányú tudásukat is. A legújabb kutatási eredményeket pedig, akár elméleti jellegűek,

akár gyakorlati tapasztalatokról számolnak be, tudományos folyóiratokban publikálni szükséges.

Az így megszerzett tudás segíti a katonorvost abban, hogy a hatóság segítséget tudjon a parancsnoknak és politikai munkásoknak nyújtani a katonák harci, erkölcsi-politikai kiképzésében, a pszichológiai felkészítésében. Az ilyen, mindenoldalú kiképzés végső fokon a feladatok maradéktalan ellátását eredményezi, és ami a legfontosabb; megszilárdítja a csapatok harckészültségét.

Irodalom

Beljajev N. P. Zajkov V. G. Imitált sérültek ellátása csapatgyakorlaton. VMZS, 1972. 5. sz. Katonai pszichológia. Szerkesztették: V. V. Seljag, A. D. Glotocskin. Katonai Kiadó 1972. Voropaj A. V. Griny I. A. Légy erős és állhatatos. DOSZAAF 1973. Griny V. A. Az élet nevében „Znanyie” 1974. Daszov N. J. A csapatoknál végzendő psychoprofilaktikus munkáról. VMZS 1973. 3. sz. Dojev H. N. Psychoprofilaxis a csapatoknál. VMZS 1969. 7. sz. Jepisev A. A. A csapatoknál végzendő erkölcsi-politikai munkáról és a pszichológiai nevelésről. (Részlet a „A harckészültség fontos összetevője” c. könyvből.) Katonai Kiadó 1972. Zubarjev F. G. A kórházon belüli pszichológiai munka tapasztalatai. VMZS 1969. 1. sz. Kubsinszkij D. D., Griny B. A. Hőstett. „Znanyie” 1970. Kuvszinszkij D. D. Griny B. A. Az egészség szolgálatában. Katonai Kiadó 1971. Kuznyecov C. N. Az erkölcsi-politikai és pszichológiai kiképzésről. VMZS 1969. 4. sz. Kuzmin M. K. Orvosok — a Szovjetunió Hősei „Medicina” 1970. Lobasztov O. Sz., Szpirkov L. U. A psychoprofilaxis mint az erkölcsi pszichológiai nevelés része. VMZS 1969. 9. sz. Munkó B. N. A psychoprofilaxis megszervezése csapatoknál. VMZS 1971. 3. sz. Szemelvények a szovjet katonatorvostudomány történetéből. Szerkesztették: D. D. Kuvszinszkij, A. Sz. Georgijevszkij. „Medicina” 1968. Pakulo G. B. Zsarubjlev A. G., Dzucorov J. B. A kórházakban folyó erkölcsi-politikai és pszichológiai munka néhány vonása. VMZS 1971. 3. sz. Potulov B. M., B. J. Lenin és a szovjet egészségvédeleme „Medicina” 1967. Szatrapinszkij F. V. Szovjet orvosok hőstettei a Nagy Honvédő Háborúban. 1958. Szedelnyikov G. N., Boriszov V. A. Egészségügyi normatívák és egészségügyi kiképzés ellenőrzése harcászati gyakorlatokon. VMZS 1971. 10. sz. Szozinov L. V. Az orvosi pszichológia jelentősége a katonatorvos munkájában. VMZS 1972. 7. sz. Szpivak L. J. Korszerű psycholeptikumok. VMZS 1972. 12. sz. Salin K. V., Szidorov V. K. Az egészségügyi személyi állomány szakmai kiképzettségének kérdéséhez. VMZS 1974. 2. sz.

Megjelent a Vojenno Madiciszkijszurnal 1975. 1. számában 10—15. oldal.